Kombinatorická geometrie 2

2. seriálová série Termín odeslání: 6. února 2023

Úloha 1. (5 bodů)

Fíla tvrdí, že v rovině nalezl konvexní množinu A s následující vlastností: pro jakékoli přirozené n lze k A přidat právě n různých bodů neležících v A tak, aby i po přidání těchto bodů zůstala konvexní. Rozhodněte, zda skutečně existuje množina s touto vlastností, nebo to Fíla popletl.

Úloha 2. (5 bodů)

V rovině leží dvě disjunktní konečné množiny bodů A a B, přičemž sjednocení A a B tvoří množinu bodů v obecné poloze. Majda nakreslila neprotínající se lomenou čáru[1] s vrcholy právě v bodech množin A a B. Potom se podívala, v jakém pořadí čára procházela body množin A a B: za každý bod množiny A si zapsala „A“ a za každý bod množiny B si zapsala „B“. Dokažte, že ať už byly body rozmístěny jakkoliv, dovedla Majda nakreslit lomenou čáru tak, aby se v jejím zapsaném textu nikde neobjevily řetězce „ABA“ ani „BAB“.

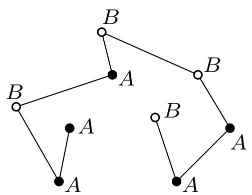

$$A\overline{A\underline{BA}}\underline{B}BAAB$$

Úloha 3. (5 bodů)

Mějme konvexní mnohostěn A v prostoru. Pepa by rád zvolil bod O uvnitř A tak, aby platilo, že kdykoliv přímka procházející bodem O protíná hranici mnohostěnu A v bodech X, Y, pak je splněna nerovnost

$$\frac{1}{3} \leq \frac{|OX|}{|OY|} \leq 3.$$

Dokažte, že Pepa takový bod vždy dovede najít.

---

[1] *Lomená čára* je tvořena několika na sebe navazujícími úsečkami. *Vrcholy* lomené čáry rozumíme koncové body úseček, které ji tvoří.

Kombinatorická geometrie 2

2. seriálová série	Vzorové řešení

Úloha 1.

Fíla tvrdí, že v rovině nalezl konvexní množinu A s následující vlastností: pro jakékoli přirozené n lze k A přidat právě n různých bodů neležících v A tak, aby i po přidání těchto bodů zůstala konvexní. Rozhodněte, zda skutečně existuje množina s touto vlastností, nebo to Fíla popletl.

(Josef Minařík)

Řešení:

Nejprve si připomeňme, co znamená, že množina A bodů v rovině je konvexní. To je právě tehdy, když pro každé dva body $U, V \in A$ je celá úsečka UV také v množině A.

Ukážeme, že Fíla mohl mít pravdu. Tedy že A s takovými vlastnostmi existuje. Je to například otevřený kruh. Nechť tedy A je množina všech bodů kruhu, které neleží na hraniční kružnici.

Jistě je A konvexní. Pokud zvolíme U a $V \in A$, bude úsečka UV celá uvnitř kruhu, tedy celá v A.

Zbývá ukázat, že můžeme k A přidat n bodů (pro libovolné n) tak, aby množina zůstala konvexní. K tomu nám stačí přidávat libovolné body ležící na hraniční kružnici A. Množinu A s těmito přidanými body značme A'.

Ověřme, že i tato nová množina A' je konvexní. Zvolme různé $U, V \in A'$.

Podívejme se na přímku UV. Ta protne hraniční kružnici A' ve dvou bodech, nazvěme je X a Y. Nepochybně úsečka UV je podmnožinou úsečky XY. Vnitřek XY je celý v A'. Tedy jediné body úsečky UV, které by v A' mohly nebýt, jsou právě X a Y.

Ovšem X je bodem UV pouze tehdy, kdy $X = U$ nebo $X = V$. A v takovém případě jistě $X \in A'$. Obdobně pro Y.

Tedy celá úsečka UV je v A' a A' je konvexní.

Tím jsme ukázali, že otevřený kruh má požadované vlastnosti.

Poznámky:

Skoro všechna řešení byla pěkná a správná. Pár řešitelů bojovalo s definicí konvexnosti. Obecně „být konvexní“ a „nemít úhel větší než 180°“ nejsou stejné věci, to platí jen pro mnohoúhelníky. Více se můžete dočíst v seriálu. *(Václav Janáček)*

Úloha 2.

V rovině leží dvě disjunktní konečné množiny bodů A a B, přičemž sjednocení A a B tvoří množinu bodů v obecné poloze. Majda nakreslila neprotínající se lomenou čáru[1] s vrcholy právě v bodech množin A a B. Potom se podívala, v jakém pořadí čára procházela body množin A a B: za každý bod množiny A si zapsala „A“ a za každý bod množiny B si zapsala „B“. Dokažte, že ať už byly

[1] *Lomená čára* je tvořena několika na sebe navazujícími úsečkami. *Vrcholy* lomené čáry rozumíme koncové body úseček, které ji tvoří.

body rozmístěny jakkoliv, dovedla Majda nakreslit lomenou čáru tak, aby se v jejím zapsaném textu nikde neobjevily řetězce „ABA“ ani „BAB“.

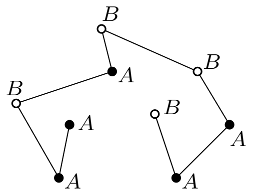

$A\overline{A\underline{BA}}\underline{B}BAAB$

(Josef Minařík)

Řešení:

Konvexní obal sjednocení A a B označíme K. Silnou indukcí ukážeme, že lomenou čáru ze zadání umíme najít, ať začneme v libovolném bodu na K. Pokud máme jen jeden nebo dva body, tvrzení zjevně platí. Přepokládejme, že jich máme víc a vezměme libovolný bod X na K. Označme K' konvexní obal $(A \cup B) \setminus \{X\}$. Protože v této množině jsou alespoň dva body a všechny body jsou v obecné poloze, můžeme vybrat sousední body Y a Z na K', aby úsečky XY a XZ neprotínaly K'.

Pokud Y náleží do stejné množiny jako X, můžeme s ním X spojit a použít indukci na $(A \cup B) \setminus \{X\}$, začínat budeme v Y. Protože XY neprotíná K', můžeme k lomené čáře, kterou dostaneme z indukce, přidat XY a nebude se protínat. Kdyby ve vzniklé posloupnosti písmen byl řetězec „BAB“ nebo „ABA“, buď by neobsahoval první písmeno, což nelze z indukce, nebo by obsahoval první písmeno, což nelze, protože posloupnost začíná dvěma stejnými písmeny. Tudíž přidáním X do posloupnosti, kterou dostaneme z indukce, nepřidáme „BAB“ ani „ABA“.

Obdobně budeme postupovat, pokud Z náleží do stejné množiny jako X a Y do ní nenáleží.

Zbývá případ, kdy Y i Z náleží do opačné množiny než X. Protože Y a Z sousedí na K', trojúhelník XYZ je kromě úsečky YZ mimo K'. Použijeme-li tedy indukci na $(A \cup B) \setminus \{X, Y\}$ se začátkem v Z a přidáme-li ke vzniklé lomené čáře úsečky XY a YZ, výsledná lomenná čára se opět nebude protínat. Kdyby ve vzniklé posloupnosti písmen byl řetězec „BAB“ nebo „ABA“, buď by neobsahoval první dvě písmena, což nelze z indukce, nebo by začínal na prvním nebo druhém písmenu, což nelze, protože druhé a třetí písmeno jsou stejné. Tudíž přidáním X a Y do posloupnosti, kterou dostaneme z indukce, nepřidáme „BAB“ ani „ABA“. Tím je důkaz hotov.

Poznámky:

Většina řešení si správně tipla, že budeme používat indukci a budeme začínat na konvexním obalu. Výběr Y a Z se ukázal být větším oříškem. *(Magdaléna Mišinová)*

Úloha 3.

Mějme konvexní mnohostěn A v prostoru. Pepa by rád zvolil bod O uvnitř A tak, aby platilo, že kdykoliv přímka procházející bodem O protíná hranici mnohostěnu A v bodech X, Y, pak je splněna nerovnost

$$\frac{1}{3} \leq \frac{|OX|}{|OY|} \leq 3.$$

Dokažte, že Pepa takový bod vždy dovede najít. *(Magdaléna Mišinová)*

Řešení:

Pro přehlednost budeme v tomto řešení hranici mnohostěnu A značit jako A_h a sjednocení jeho hranice s vnitřkem jako A_v.

Všimněme si, že podmínka ze zadání je ekvivalentní následujícímu tvrzení: když zvolíme libovolný bod $X \in A_h$ a označíme Y druhý průsečík přímky XO s A_h, bude platit $\frac{|XO|}{|XY|} \leq \frac{3}{4}$.

Nyní uvažme stejnolehlost s koeficientem $\frac{3}{4}$ se středem v X a označme ji $\mathcal{S}_X$. Nerovnost $\frac{|XO|}{|XY|} \leq \frac{3}{4}$ je splněna právě tehdy, když $O \in \mathcal{S}_X(A_v)$. Bod O splňuje zadání právě tehdy, když

$$O \in \bigcap_{X \in A_h} \mathcal{S}_X(A_v),$$

neboli když leží v průniku všech obrazů mnohostěnu $\mathcal{S}_X(A_v)$. Pokud se nám tedy podaří dokázat, že je daný průnik neprázdný, úloha bude vyřešena.

Množiny $\mathcal{S}_X(A_v)$ jsou naštěstí konvexní, omezené a uzavřené, protože A_v tyto vlastnosti má a žádná z nich se nemůže ztratit zobrazením množiny ve stejnolehlosti. Můžeme použít nekonečnou Hellyho větu. Potřebujeme ukázat, že pro libovolné 4 body $P, Q, R, S \in A_h$ platí

$$\mathcal{S}_P(A_v) \cap \mathcal{S}_Q(A_v) \cap \mathcal{S}_R(A_v) \cap \mathcal{S}_S(A_v) \neq \emptyset.$$

Dokážeme, že těžiště těchto čtyř bodů, tedy bod $T = \frac{1}{4}(P+Q+R+S)$, leží v daném průniku. Ukážeme-li $T \in \mathcal{S}_P(A_v)$, T bude ze symetrie ležet i ve zbylých třech množinách. Kam nám stejnolehlost $\mathcal{S}_P$ zobrazí nějaký bod Z? Bude to na bod $\mathcal{S}_P(Z) = P + \frac{3}{4}(Z-P)$. Když nyní zvolíme $Z = \frac{1}{3}(Q+R+S)$, dostaneme

$$\mathcal{S}_P(Z) = P + \frac{3}{4}(Z-P) = P + \frac{1}{4}Q + \frac{1}{4}R + \frac{1}{4}S - \frac{3}{4}P = T.$$

Protože Z je konvexní kombinace Q, R, S a mnohostěn A je konvexní, určitě platí $Z \in A_v$, a proto $T = \mathcal{S}_P(Z) \in \mathcal{S}_P(A_v)$.

Tím jsme dokázali, že každé čtyři obrazy se protínají, takže se podle Hellyho věty protínají všechny, a úloha je vyřešena.

Poznámky:

Přibližně polovina řešení se vydala stejným směrem jako to vzorové a použila Hellyho větu. Zbylá úspěšná řešení si všimla, že jako O můžeme zvolit těžiště mnohostěnu A. *(Josef Minařík)*